

Osmnáctého listopadu bylo by mu bývalo šedesát, jemu, který byl a zůstane vedle Georga největším lyrikem předválečného moderního Německa.

Německé listy vzpomněly toho dne úvahami a vzpomínkami kritickými.

Ale vzpomínati máme právo a povinnost i my, neboť tento Richard Dehmel patří do inventáře naší literární historie mnohem spíše než mnohý takébásník domácího původu.

Nebylo básníka před dvaceti, patnácti, desíti léty hojněji a častěji překládaného mladými českými veršovci než tento Dehmel. Máme dokonce celou knížku překladů z něho: Výbor básní Dehmelových přebásněný Tlamicem. Jeden z našich dobrých lyriků Toman jej nade všechno miloval a rostl na něm; v prvních knihách jeho naleznou se toho zcela zřetelné stopy.

Probíral jsem se, po letech zase, některými jeho knihami a vidím: mnoho z jeho věcí odpadne. Je v nich póza, marnivost, prázdné gesto, ješitnost, dekorační titánství, hra na revoltu à tout prix, mistry ne síla, ale nehoráznost a hrubost... Hyperborejec... Ale jest přece v několika jeho knihách několik čísel, která zůstanou. Nevím, jsou-li z rodu goethovského, jak tomu chce Emil Ludwig, jeho jinak velmi rozumný vykladač; spíše, zdá se mi, z rodu kleistovského. Plné vnitřního napětí a křeče mistry, výbuch temných mocností nitra, spíše láva než půda, z níž rostou duby olympské. Ale také jaká touha po světle je v nich! Jaký mučivý žár, který doopravdy páli, a v novějších, v takové Die schönere wilde Welt, která již dnes působí jako odkaz, mistry jaká hutná melodie: ano, tak a právě tak zpívají jizvy, které jsi utržil v boji s životem, když se vykvasily a zavřely. Málokterý básník byl erotik tak mučivě do posledního nervového vlákna a u málokoho byl Erós tak nástrojem poznání — byť v jiném než platonském smyslu slova — než u něho. Málokdo spojoval v sobě tak vroucně žízeň vzpoury s touhou zákona a řádu, jehož nedospěl přece, snad proto, že duši jeho chyběl úplně prvek hellenský. Byl Němec a jen Němec — až do dřene kostí; a přitom, že zpíval pudy a chtěl je posvěcovat a harmonisovat, přece kantovec víc, než tužil: a tak sevřel je buď příliš pozdě nebo příliš záhy obručí mravní povinnosti. A zadusil je v ní. Nedokvetly poslední osvobozené melodie, která tryská z věcí a která se vznáší nad nimi.

Padl zrazen svou vnitřní trhlinou.

Když vypukla světová válka, viděli jsme v německých obrázkových časopisech jeho podobiznu. Jeho zamračená tvář, větry alpskými ošlehaná, vášněmi hluboce rozbrázděná, a přitom přece smělá, lehká, vítězná ve své černé vzdorné luciferovské kráse, byla drcena těžkou helmou; přes plece puška... A bezděky jsme se ptali: Byron? Missolunghi?

Ne: on, který byl v lecčems podstatněm Byronovi podoben, nenašel svého Řecka ani ve smrti.

A přece jsme tušili pravdu. Unikl čemusi, vrhal se do války, aby cosí přehlušil: jakési hluchou bylo v jeho duši, leželo na ní a vypíjelo ji. Listy nedávno uveřejněné ukázaly, že unikl před dobrodružstvím erotickým, které se mu nabízelo, nechtěje zraditi svou druhou ženu Isu. Ale vrhal se do tohoto dobrodružství vojáckého, ve všech směrech velmi pochybného, proto, že nebylo v Německu pro něho harmonického vyžití osobnosti. Tento rapsod marně hledal celý život svůj národ, své poslu-

chačstvo. Nezapomenutelné jest mně v monografii Ludwigově místo, kde se popisuje, s jak zoufalou výrazností recitoval dělnictvu své práce nebo lépe odzpěvoval své chóry svým ztlumeným hlasem. To hledal teskně svou ozvěnu, svou obec, svůj národ duch, jemuž bylo těsně v literárních i oficiálních kruzích jeho vlasti; duch, který chtěl a musil žít v přítomnosti, ale nemohl jí nalézt v současném Německu...

Vrátil se z války zlomený. Prožil tam své nejmučivější pokoření: stal se posledním ubohým kolečkem ve válečném mechanismu státním, on..., jehož anarchistické duši byl stát v mládí jen moloch, který si žádá krve; on, který hledal a miloval tak vášnivě pouze svůj lid. „Strašlivé zklamání,“ píše Ludwig, „již po třech měsících. V zákopech sami dobří chlapi, ale nad tím lajtnant! Jeho válečné písně, z nichž ani jedna nedosahuje výše Dehmelovy, nepronikly přes nejbližší příkop. Z této ohňové duše udělal hlavní stan jakéhosi druhu kočovného řečníka na frontě.“

Vrátil se úplně vyléčený z vojácké dobrodružnosti, hotový spolupracovník na socialistickém spříznění a sbratření světa. „Počátkem prosince r. 1918 sblížil se se socialisty svého města, a volal-li tenkrát po národním prohloubení, činil to právě tak málo jak Rathenau v pošetilé póze hrdinské.“ Věděl prý, že revoluční jiskra žhne i na druhé straně — rozuměj: francouzské —, a doufal, že za několik neděl budou prý moci němečtí socialisté podati bratrskou ruku socialistům francouzským. Byla to ovšem iluze; ale iluze hodná básníka. Starý revolucionář se v něm hledal a našel, když bylo již pozdě.

Revolucionář v něm měl vždycky jednoho velkého nepřítele: improvisátora, dobrodruha. Revolucionář jest velký a svatý pomysl, pomysl přímo promethejský. Musí býti udržován v žárivé křišťálové čistotě a zákonnosti, nemá-li se zvrhnouti v náhodnost a nahodilost, anarchii nebo fatalism.

Nenašel své poslední formy ani jako básník ani jako duch.

Ale hledal ji celým úsilím své vášnivě duše; a proto stojíme před ním s obnaženou hlavou.

O nakladatelích velkých i malých, patrných, nepatrných i zapadlých

Před vánoce patří týdně knihkupecům a knihám nebo alespoň, patřivaly, poněvadž v dnešním pokolení se nevyznám a slychám, že není, co bývalo: nekupuje prý se již tolik knih dárkem k vánocům, kolik se kupovávalo. Nevím, kolik je na tom pravdy; ale jisto jest také, že národ knihomilů a knihomolů tak lehece nevyumře a že jsou a budou lidé, kterým kniha aspoň na chvíli přikouzlí kousek štěstí nebo zapomenutí, na něž by jim život jinak byl docela skoupý. Kniha zůstává v mysli nejen autora, nýbrž i nakladatele. A tu, milý čtenáři, jako v říši živočichopisné jsou nakladatelé různého formátu: jedni mají továrny, z kterých se kouří ve dne v noci a z nichž se chrlí knihy pátek co pátek jako mouka nebo také — nu což, pravdu si huďme, dobří spolu budme — otruby ve mlynici, na příklad taková Unie, takový Otto, takový Vilímek nebo Topič, — druzí zrodí nějakou knižní myšku za uherský měsíc. Ale ta myška bývá pak zvláště mrška čiperná a neobyčejně milá. Nejde vždycky o kvantum, také jde o krok, nejen o kolikost, také o jakost; nechtěj zhrdati